

УДК 152. 32

Катерина Слесик

доктор педагогічних наук, доцент Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету; Харків, Україна
E-mail: ekaterina-slesik@list.ru

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ГУМАНІТАРНО-АКСІОЛОГІЧНОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ОСВІТИ

***Анотація:** В статті здійснено аналіз сутнісної характеристики гуманітарної культури іноземних студентів на основі гуманітарно-аксіологічного концептуального підходу до освіти; розглянуто структуру і зміст гуманітарної культури; з'ясовано його місце та обґрунтовано важливість застосування; розглянуто питання реалізації представленого підходу в системі навчання іноземних студентів; обґрунтовано необхідність застосування принципів міжпредметної інтеграції, полікультурності й діалогічності, врахування національно- та індивідуально-психологічних особливостей іноземних студентів як засобу формування їхньої гуманітарної культури в процесі навчання.*

***Ключові слова:** гуманітарно-аксіологічний концептуальний підхід в освіті, іноземні студенти, гуманітарна культура іноземних студентів, формування гуманітарної культури іноземних студентів, принципи міжпредметної інтеграції, полікультурності, діалогічності, врахування національно- та індивідуально-психологічних особливостей іноземних студентів.*

Kateryna Slesyk

Doctor of Sciences, Associate Professor of Kharkiv Institute of Finances at Kyiv
National University of Trade and Economics; Kharkiv, Ukraine
E-mail: ekaterina-slesik@list.ru

FORMING HUMANITARIAN CULTURE FOR FOREIGN STUDENTS BASED ON HUMANITARIAN-ACSYOLOGICAL CONCEPTUAL APPROACH TO EDUCATION

***Abstract:** The article analyzes the essential characteristics of the humanitarian culture of foreign students on the basis of the humanitarian-axiological conceptual approach to education; the structure and contents of the humanitarian culture are examined; its place is shown and the importance of application is proved; the issues of implementation of the presented approach to the system of training foreign students are considered; the necessity of applying the principles of interdisciplinary integration, multiculturalism and dialogic approach, the national and individual psychological peculiarities of foreign students is taken into account as a means of forming their humanitarian culture in the process of training is substantiated.*

***Key words:** humanitarian and axiological conceptual approach in education, foreign students, humanitarian culture of foreign students, the formation of the humanitarian culture of foreign students, the principles of interdisciplinary integration, multiculturalism, dialogue, accounting for the national and individual psychological peculiarities of foreign students.*

©Катерина Слесик, 2018

Катерина Слесик

ФОРМИРОВАНИЕ ГУМАНИТАРНОЙ КУЛЬТУРЫ У ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ГУМАНИТАРНО-АКСИОЛОГИЧЕСКОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПОДХОДА К ОБРАЗОВАНИЮ

Аннотация: В статье осуществлен анализ сущностной характеристики гуманитарной культуры иностранных студентов на основе гуманитарно-аксиологического концептуального подхода к образованию; рассмотрена структура и содержание гуманитарной культуры; показано его место и обоснована важность применения; рассмотрены вопросы реализации представленного подхода в системе обучения иностранных студентов; обоснована необходимость применения принципов межпредметной интеграции, поликультурности и диалогичности, учета национально- и индивидуально-психологических особенностей иностранных студентов как средства формирования их гуманитарной культуры в процессе обучения.

Ключевые слова: гуманитарно-аксиологический концептуальный подход в образовании, иностранные студенты, гуманитарная культура иностранных студентов, формирования гуманитарной культуры иностранных студентов, принципы межпредметной интеграции, поликультурности, диалогичности, учета национально- и индивидуально-психологических особенностей иностранных студентов.

Kateryna Slesyk

An extended abstract of the paper on the subject of:

"Formation of humanitarian culture of foreign students on the basis of humanitarian and axiological conceptual approach to education"

Problem setting. The urgency of the problem of humanitarian culture formation in foreign students is determined by a range of factors associated with profound changes occurring in various spheres of Ukrainian society, loss of social ideals. Formation of humanitarian culture in foreign students is a guarantee of stability in Ukrainian society during their education. The humanistic paradigm of education is a resource, which is intended to ensure the fulfillment of modern educational tasks in condition of constant changes and mixture of different cultures.

Recent research and publications analysis. Contemporary trends in the development of society have caused the emergence of certain approaches to universal scientific studies, among which the most relevant in the framework of our research are a cultural approach (researchers A. Asmolov, I. Beh, L. Kolmogorova, S.

Maksimenko, etc.) and humanitarian-axiological approach, presented in the works by I. Bekh, O. Vishnevsky, O. Sukhomlynska, N. Tkacheva, N. Shchurkova, etc., who consider values as existential reference points that determine life of an individual as a whole. In the framework of these approaches, in our opinion, it is advisable to consider the essence and content of the humanitarian culture of foreign students. At the same time, they do not give any idea of the formation peculiarities of this phenomenon in a foreign student in the context of a new cultural situation for him.

Paper objective. The purpose of this article is to analyze the essential characteristics of the humanitarian culture of foreign students in the context of the humanitarian-axiological conceptual approach to education; to reveal the peculiarities of the forms, means and methods of the humani-

tarian culture formation in foreign students in the process of studying.

Paper main body. The implementation of culturological and humanitarian-value approaches in teaching students, in particular foreign ones, means to strengthen the curriculum of the disciplines that ensure the improvement of the general cultural level, spiritual development of the student, his value system, his theoretical and practical preparation for corresponding culture activities. Studying the structure and content of the humanitarian culture within the framework of the presented conceptual approaches has enabled scientists to design a theoretical basis for the study of this phenomenon in scientific and methodological context. In the general phenomenon of humanitarian culture, scientists distinguish such components as epistemological, axiological, praxeological, communicative, and others.

This structure of the general humanitarian culture is interesting in the way that it reveals the interrelations between the subject areas of the humanitarian culture and its potentials to influence personality, such as value orientation, norm-orienting, socially consolidating and individualizing. The above mentioned structure of an individual is projected onto the humanitarian culture content and correlates with its functions: epistemological, value orientational, normative-orientational, communicative, cultural-identifying and socially consolidating. Based on the scientific achievements in the study of the humani-

tarian culture phenomenon and taking into account national and individual psychological characteristics of foreign students, we identify the humanitarian culture of foreign students as the culture of knowledge, communication, attitude and activity on the basis of their national and individual psychological peculiarities.

As a maturity criterion for the full-fledged humanitarian personality, scientists distinguish the degree of discursive thinking development in the personality, which is proposed to be based on the principles of multiculturalism, interdisciplinary integration, dialogue and the consideration of national and individual psychological characteristics of parties to study.

Conclusions of the research. In accordance with the aforementioned perspective of restorative modernization, on the basis of the humanitarian-axiological conceptual approach to education, the formation of the humanitarian culture in foreign students should take place on the basis of interconnection of the principles of multiculturalism, interdisciplinary integration, taking into account certain national-cultural and individual peculiarities of students, which contribute to the expansion of humanitarian component as a basis for the formation of a holistic-cultural (value, moral-spiritual, humanistic) perception of the world, the formation of basis values, such as: responsibility and duty, dignity and honor, diligence and patriotism, mercy and respect to an individual.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність проблеми формування гуманітарної культури студентів визначається комплексом факторів, пов'язаних із глибокими змінами, що відбуваються в економічній, соціальній і духовній сферах українського суспільства, втраченою суспільних ідеалів. Студенти, що приїжджають на навчання в Україну,

входять в наше суспільство як суб'єкти поведінки і діяльності. У зв'язку з вищезазначеним важливо приділяти увагу формуванню гуманітарної культури в іноземних студентів, які становлять у період їхнього навчання частку українського суспільства, що є запорукою його стабільності.

Гуманістична парадигма освіти на противагу знаннєвій переносить акцент з обов'язкового формування знань,

умінь і навичок як традиційного уявлення про мету освіти, на особистісні аспекти, проголошуючи гармонійний розвиток особистості як найвищий рівень її прояву. Зазначена парадигма є тим ресурсом, який покликаний забезпечити виконання сучасних освітніх завдань, дозволить забезпечити реалізацію цілей освіти, грамотно застосовувати їх у реальних умовах, зокрема постійних змін і перетину різних культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Сучасні тенденції розвитку суспільства спричинили виникнення таких підходів загальнонаукового масштабу, як: андрагогічний, гуманістичний, акмеологічний, діяльнісний, гуманітарно-аксіологічний, компетентнісний, особистісно орієнтований та інші. В контексті зазначеного питання особливо важливими є культурологічний та гуманітарно-аксіологічний. Вивченням аспектів культурологічного підходу займаються такі дослідники, як: А. Асмолов, І. Бех, Л. Колмогорова, С. Максименко та ін. Гуманітарно-аксіологічний підхід та шляхи його реалізації представлено у працях І. Бега, О. Вишневського, К. Слесик, О. Сухомлинської, Н. Ткачової, Н. Щуркової та ін., які розглядають цінності як смислотвірчі орієнтири, що визначають життя особистості в цілому. В межах зазначених підходів, на наш погляд, доцільно розглянути сутність і зміст гуманітарної культури іноземних студентів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Питання гуманітарної культури розглядалось такими представниками науки, як А. Арнольд, А. Запесоцький, Л. Павлова, С. Савельєва, Е. Шиянов та ін. Незважаючи на те, що наведені праці суттєво впливають на розвиток теорії гуманітарної культури, вони, разом з тим, не дають уявлення про психолого-

педагогічні аспекти даного поняття й про особливості формування цього феномену в іноземного студента у контексті нової для нього культурної ситуації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даної статті – здійснити аналіз сутнісної характеристики гуманітарної культури іноземних студентів в контексті гуманітарно-аксіологічного концептуального підходу до освіти; розкрити особливості форм, засобів і прийомів її формування в іноземних студентів у процесі навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Забезпечення якості навчання іноземних студентів, яке повинно функціонувати в постійному режимі оновлення і розвитку, сприяючи їх підготовці до ефективного навчання в системі української освіти, неможливе без урахування та реалізації сучасних концептуальних підходів загальнонаукового та освітнього масштабу. При цьому постає необхідність сконцентрувати увагу на концептуальних підходах, які є особливо актуальними у контексті заявленої теми, що, на наш погляд, сприятиме забезпеченню гармонізації навчання та освіти студентів і дозволить їм повніше оволодіти сучасними знаннями у руслі обраної професії.

Проаналізуємо сутність таких сучасних концептуальних підходів до освітньої діяльності, як гуманітарно-аксіологічний та культурологічний, з'ясуємо їх місце, роль та шляхи реалізації у системі навчання іноземних студентів. Серед концептуальних засад сучасної вітчизняної освіти одне із провідних місць посідає культурологічний підхід. Як зазначає В. Гуменюк, становлення культурологічної позиції у сфері освіти обумовлене наявністю негативних факторів і суперечностей, які мають соціально-культурний характер, а саме: зниження якості освіти через “культурне старіння” змісту і форм, порушення

принципу їх культуровідповідності; недостатність культуромісткості змісту освіти, домінування “знанневого” підходу над “ціннісним” [5, с. 11]. Порушують культурологічний принцип освіти також недооцінка її взаємодії з культурою, невміння педагогів застосовувати культурологічні методи навчально-виховної діяльності; низька культурна грамотність значної кількості педагогів, які не здатні повною мірою забезпечити існування культури, високу якість життєдіяльності [8, с. 8 - 12].

Відповідно до вищезазначеного культура фахівця характеризується науковцями [5, с. 11] як вияв зрілості й розвитку всієї системи соціально значущих особистісних якостей, що продуктивно реалізується в індивідуальній (суспільно-політичній, професійній, науковій та ін.) діяльності. Культурологічна підготовка містить могутній когнітивний потенціал, формує ціннісно-мотиваційні засади професійної діяльності студента, забезпечує посилення креативних компонентів його освіти.

Основоположники гуманітарно-аксіологічного підходу в освіті І. Алексашина, І. Бех, В. Воронцова та ін. розробили теоретичні й технологічні засади реалізації аксіологічних принципів у навчанні, що полягає у створенні умов для засвоєння підростаючою особистістю загальнолюдських цінностей.

Реалізація культурологічного та гуманітарно-ціннісного підходів у навчанні студентів, зокрема іноземних, полягає в посиленні у навчальних планах дисциплін тем, які забезпечують підвищення загальнокультурного рівня, духовного розвитку суб'єкта навчання, його ціннісних орієнтацій, теоретичну і практичну підготовку до культуровідповідної діяльності; використанні в навчальному процесі національних культурних здобутків, збагачення змісту навчання кращими зразками світової культури, оволодіння знаннями, вміннями й навичками, застосування їх у подальшій

професійній діяльності; естетизація освітньої діяльності, створення культуротворчого середовища розвитку спеціаліста. Звідси все більш усвідомлювана суспільством необхідність пошуку ефективної людинозберігаючої системи соціалізації, певною мірою протистоїть постмодерністським тенденціям розхитування основ самовизначення особистості, експансії ідеалів й ідей «масової людини», змушує звернутися до освітніх ресурсів гуманітарної культури, перш за все, щодо аспекту гуманітарної інкультурації особистості.

Дослідження структури і змісту гуманітарної культури в межах представлених концептуальних підходів дозволяє звернутися до праць із досліджуваної проблеми А. Арнольдова, Е. Шиянова, А. Запесоцького, Н. Савельєвої.

Так, А. Арнольдов [3] уявляє структуру гуманітарної культури як єдине ціле, що виявляється у вигляді інформаційної системи, внутрішнього та функціонального її видів.

Е. Шиянов [13] розглядає гуманітарну культуру як культуру знання, почуття, спілкування і творчої дії. На наш погляд, ці позиції можна також віднести до загальної культури особистості.

Н. Савельєва [11] визначає інформаційний, рефлексивний і діяльнісний компоненти досліджуваного поняття, з огляду на підходи до визначення культури (аксіологічного, особистісного і діяльнісного), при цьому не враховуючи комунікаційну її природу.

А. Запесоцький [7] у загальному феномені гуманітарної культури розрізняє кілька шарів, зокрема аксіологічний (філософія, мораль, релігія); онтологічний, що виявляється в системі базових культурних цінностей, у мові, суспільній моралі, нормах, традиціях; праксеологічний, який виявляється в ідеології, політиці, освіті; художній, що представлений мистецтвом як універсальним способом художнього пізнання світу людиною. Ця структура загальної гуманітарної культури

ри цікава тим, що дозволяє виявити взаємозв'язки між предметними її галузями та потенціалами впливу на особистість, такими як ціннісно-орієнтаційний, нормоорієнтуєчий, соціально-консолідуєчий та індивідуалізуєчий.

На думку А.Запесоцького [7], гуманітарна культура особистості виявляється в її духовності, компонентами якої є інтелект, моральність, цілісний світогляд, гуманістично-орієнтована діяльність. Водночас виділення окремих компонентів без установлення взаємозв'язків не сприяє виявленню складної природи об'єкта.

Враховуючи наведені вище підходи до визначення структури і змісту гуманітарної культури, водночас вважаємо, що вони не дають повного уявлення про психолого-педагогічні аспекти даного поняття, тому що повною мірою не відображають зв'язки між досліджуваним явищем та структурою особистості.

Виводячи структуру особистості з видової будови людської діяльності, М. Каган [9] характеризує її такими компонентами: гностичний (обсяг і якість інформації, якою володіє особистість, що складається із знань про зовнішній світ і самопізнання); аксіологічний (визначається системою ціннісних орієнтацій, тобто ідеалами, життєвими цілями, переконаннями); творчий (до його змісту входять отримані і самостійно вироблені особистістю уміння і навички); художній (визначається рівнем, змістом, інтенсивністю художніх потреб особистості і способів їх задоволення) потенціалами.

Погоджуємося із Л. Павловою, що ця структура особистості проектується на змістову канву гуманітарної культури і співвідноситься з її функціями: гносеологічною, ціннісно-орієнтаційною, нормоорієнтуєчою, комунікативною, культурно-ідентифікуючою і соціально-консолідуєчою. Вищезазначене дозволило автору [10] визначити гуманітарну культуру як культуру знання, спілку-

вання, ставлення і діяльності. Таким чином, спираючись на надане розуміння гуманітарної культури та структури особистості, Л. Павлова в структурі гуманітарної культури особистості виділяє такі компоненти: інформаційно-когнітивний, комунікативний, аксіологічний, рефлексивно-діяльнісний, художній.

Водночас не викликає сумніву необхідність врахування в роботі з іноземними студентами різних регіонів їх національно-психологічних особливостей. Цікаві спостереження в цьому плані узагальнені в монографії «Соціально-психологічні та фізіологічні проблеми адаптації іноземних студентів» [4]. Автори дослідження аналізують національно-психологічні особливості іноземних студентів з країн Африки, Південно-Східної Азії, арабських країн Близького Сходу, Латинської Америки.

Узагальнюючи свої спостереження з приводу африканських студентів, дослідники ділять їх на «англомовних» і «франкомовних», що, безперечно, справедливо. Але, відповідно до наших спостережень, розподіл студентів на занадто великі групи не показує всієї специфіки національного характеру і особливостей поведінки представників конкретних країн. Не можна забувати, що відмінною рисою африканських студентів є «прихильність етнічному традиціоналізму» [12].

Дійсно, характерними рисами студентів з Нігерії та Марокко є емоційна нестійкість, самовпевненість. Це люди внутрішньо конфліктні, часто пред'являють великі вимоги до дотримання своїх прав. Коли виникають ситуації, за яких, на їхню думку, їх права порушуються, вони відразу об'єднуються із земляками з інших вузів для відстоювання своїх прав перед адміністрацією навчального закладу і навіть міста. Перевага має бути у всьому – звідси суб'єктивне уявлення нігерійських студентів про своє становище

в навчальній групі порівняно із студентами інших національностей.

Невідповідність високої самооцінки і реальних успіхів в навчальному процесі породжує негативні емоції, аж до агресії на адресу більш успішних студентів. В діях викладача, який не зумів оцінити їх гідно оцінити, вбачають елементи дискримінації.

Так, спостереження показали наявність високого рівня прагнення до першості в нігерійських та марокканських студентів, для яких характерним є невідповідність високої самооцінки і реальних успіхів у навчальному процесі. Це породжує негативні емоції (аж до агресії) на адресу більш успішних студентів. Щодо студентів з Тунісу, Камеруну і Гани, то у них інтенсивніше проявляються такі риси, як: врівноваженість, доброзичливість, готовність до співпраці, поваги до культури країни, що приймає. Ці студенти законослухняні, самокритичні, мають здорове почуття гумору.

Враховання зазначених національно-психологічних особливостей студентів необхідне при виборі виду психологічної допомоги для досягнення психологічної рівноваги, послаблення особистої депресії, налагодження дружнього соціального контакту з іншими студентами. Звідси безсумнівна важливість організації та улаштування «безперервної гуманітарної освіти у ВНЗ, необхідність підвищення загальнокультурного рівня іноземних студентів. Враховання національно- та індивідуально-психологічних особливостей іноземних студентів дозволяє зробити акцент у структурі гуманітарної культури на таких компонентах: гностичний, аксіологічний, культурологічний, комунікативний. Отже, ми визначаємо *гуманітарну культуру іноземних студентів як культуру знання, культуру спілкування, культуру ставлення і культуру діяльності на основі їх національно- та індивідуально-психологічних особливостей.* Для

успішного навчання у ВНЗ необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема сприйняття, уявлень, пам'яті, мислення, уваги, ерудованості, широти пізнавальних інтересів, володіння певним колом логічних операцій тощо. [2].

Необхідною умовою успішної діяльності студента є освоєння нових для нього особливостей навчання у вузі, усунування відчуття внутрішнього дискомфорту і блокування можливості конфлікту з середовищем. Отже, студентський вік є оптимальним для залучення до світу культури, вдосконалення якостей, які допоможуть надалі виявити особистісний та інтелектуальний потенціал дорослої людини. Б. Анан'єв стверджує, що студентський вік є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини. Вища освіта має великий вплив на психіку людини, розвитку її особистості. За час навчання у ВНЗ, за наявності сприятливих умов, у студентів відбувається розвиток всіх рівнів психіки. Вони визначають специфіку діяльності розуму людини, тобто формують склад мислення, який характеризує професійну спрямованість особистості.

Отже, якщо навчання у ВНЗ буде побудовано з урахуванням принципів гуманізації, де особистість студента знаходиться на першому місці, то мову слід вважати головною конституюючою характеристикою студента, його найважливішою складовою. Таким чином, ми підійшли до питання про важливість розвитку мовної особистості кожного студента. Як критерій розвиненості мовної особистості вчені [6] виділяють ступінь розвитку у студента дискурсивного мислення (рівні правильності, інтеріоризації, насиченості, адекватного вибору, адекватного синтезу). Перших трьох рівнів людина досягає в процесі свого розвитку, а четвертий і п'ятий рівні пов'язані з формуванням культури спілкування.

На наш погляд, побудова освітнього процесу у ВНЗ на принципах інтеграції дозволить об'єднати уривчасті знання в цілісну картину, а також розкрити і реалізувати особистісний потенціал студентів. Вітчизняні та зарубіжні дослідники визначають міжпредметну інтеграцію як умову реалізації процесу формування навчальної діяльності на основі міжпредметних зв'язків. Вирізняють три принципи інтегративної організації освіти: 1) єдність інтеграції та диференціації; 2) антропоцентричний характер інтеграції; 3) культуровідповідність інтеграції [6].

Як зазначає О. Жеглова, залучення людини до культури відбувається в процесі присвоєння нею рідних і чужих текстів, що дозволяє здійснювати міжпредметну інтеграцію у процесі формування і розвитку гуманітарної культури іноземних студентів.

Враховуючи дослідження науковців в галузі формування гуманітарної культури іноземних студентів, ми прийшли до висновку, що реалізація міжпредметної інтеграції гуманітарних дисциплін у ВНЗ повинна здійснюватися на рівні мети, змісту, методів і форм навчання: вивчення текстів різних стилів і жанрів в сфері історії, філософії, культурології, мовних дисциплін.

У зв'язку з цим у процесі міжпредметної інтеграції гуманітарних дисциплін необхідний ретельний відбір навчальних текстів і літератури як для аудиторної роботи, так і для самостійного вивчення студентами. Основними критеріями при відборі текстів ми вважаємо, крім предметного змісту (історичного, психологічного, філософського, культурологічного, мовного), емоційно-чуттєву орієнтацію, яка торкалася б емоцій і почуттів, відкривала вікно в світ своєї та іншої культури.

У процесі роботи для реалізації принципу єдності інтеграції та диференціації необхідно використовувати вже

наявні в учнів знання і досвід з гуманітарних та професійних дисциплін під час штучно змодельованих викладачем ситуацій спілкування. Саме тому зіставлення нового, набутого студентами досвіду з наявними у них знаннями і відчуттями завжди супроводжує процес поповнення, здобування індивідуального досвіду спілкування в соціумі.

Культура в межах університетського гуманітарного культурологічного знання має бути представлена максимально широко, через канали всіх культурологічних дисциплін. Специфіка культурології полягає в тому, що всі види духовної творчості (мистецтво, наука, освіта, релігія) розглядаються в її контексті не самостійно, а з погляду загальних закономірностей розвитку культури певної епохи.

Врахування напрацювань науковців (Л. Павлова, О. Жеглова та ін.) дозволило нам дійти висновку, що в процесі формування гуманітарної культури в іноземних студентів необхідно використовувати і принцип полікультурності, і принцип діалогічності, (співпраці, співтворчості вихователя і вихованця), який передбачає, що людина за своєю суттю є діалогічною, що сприятиме здійсненню гуманітарному принципу інтеграції і передбачатиме взаємозв'язок мети, змісту і методів навчання (табл. 1).

На наш погляд, використання підручників з країнознавства та інших гуманітарних напрямів [1] дає можливість врахування зазначених принципів у формуванні гуманітарної культури іноземних студентів під час навчання, а також дозволяє організувати роботу на засадах співробітництва. Так, зміст підручника з країнознавства дає можливість здійснити лінгвокультурне порівняння аналогічних культурних феноменів в Україні та на батьківщині студентів. Наприклад: гімн, пам'ятки, свята, традиції, обряди, видатні особистості та ін.

Взаємозв'язок змісту, методів і результатів формування гуманітарної культури студентів

Мета	Зміст	Методи	Уміння
Сприяння засвоєнню іноземними студентами гуманітарної культури на основі оволодіння ними культурологічною і мовною теоріями і практикою	1. Країнознавство 2. Культурологія 3. Українознавство 4. Українська мова 5. Порівняльне країнознавство 6. Філософія 7. Психологія і педагогіка	Діалогічні Інтерактивні Ігрові	Врахування національно-культурних та індивідуальних особливостей іноземних студентів
Можливість практичного проживання ситуацій міжкультурного спілкування, оволодіння соціальними відносинами, інтерсоціальними цінностями		Рольове моделювання Симуляція Сценарій	Уміння соціокультурного такту, вміння подвійного бачення ситуації спілкування, вміння керувати своєю поведінкою на основі загальнолюдських інтерсоціальних цінностей
Розвиток культурної чутливості і культурної сприйнятливості, емпатії, толерантності в спілкуванні		Формування емпатії	Уміння подвійного бачення ситуації, емпатичних відносин до партнерів у спілкуванні, вміння керувати власними емоціями під час спілкування
Виявлення ціннісної основи світової культури, формування особистісної оцінки цінностей, звернення до інтерсоціальних цінностей		Ціннісний аналіз продуктів культури	Уміння виокремлювати культурні цінності, зіставляти з цінностями рідної культури, знаходити і усвідомлювати подібності та відмінності в системах цінностей

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, у площині нашого дослідження відповідно до вищезазначеного ракурсу відновлюючої модернізації на основі гуманітарно-аксіологічного концептуального підхо-

ду до освіти формування гуманітарної культури іноземних студентів має ґрунтуватися на взаємозв'язку принципів полікультурності, міжпредметної інтеграції, врахування національно-культурних та індивідуальних особливостей студентів, що сприяє розширен-

ню гуманітарної складової як основи формування цілісно-культурного (ціннісного, морально-духовного, гуманістичного) сприйняття світу, базових цінностей, як-от: відповідальність і обов'язок, гідність і честь, працьовитість і патріотизм, милосердя і повага до особистості.

В контексті розглянутого питання вважаємо важливим подальше дослідження міжпредметного змісту формування гуманітарної культури студентів, а також сучасних методів її розвитку в іноземних студентів.

Список літератури:

1. Азарова Л. Є., Іванець Т. Ю. Українська мова для іноземних студентів. Країнознавство: Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2012. 132 с
2. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: В 2 т.. Под ред. А. А.Бодалева и др.. М.: Педагогика, 1980. 288 с.
3. Арнольд А. И. Человек в мире культуры. М.: МГИК, 1992. 237 с.
4. Арсеньев Д. Г., Зинковский А.В., Иванова М. А. Социально-психологические и физиологические проблемы адаптации иностранных студентов. СПб.: Изд. СПбГПУ, 2003. 160 с.
5. Гуменюк В. Сучасні концептуальні підходи до роботи з керівниками ЗНЗ у системі післядипломної освіти // *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4. С. 11 – 16.
6. Жеглова О. А. Развитие гуманитарной культуры студентов вузу в условиях межпредметной интеграции дисциплин гуманитарного цикла // *Теория и практика освіти в сучасному світі: матеріали Міжнар. науч. конф.* СПб.: Реноме, 2012. С. 9-12.
7. Запесоцкий А. С. Гуманитарная культура как основа развития личности и общества. «Гуманитарная культура как фактор преобразования России». Международные Лихачевские научные чтения. 1997 г. Избранные доклады. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.lihachev.ru/chten/1997izbrannoe/5475/zapesotsky/> – 19.12.2015
8. Зязюн І. А. Гуманістична парадигма в освіті // *Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* К.: 1996. Ч. 1. С. 8-12.
9. Каган М. С. Человеческая деятельность. Опыт системного анализа. М.: Политиздат, 1974. 238 с.
10. Павлова Л. В. Развитие гуманитарной культуры студентов вуза. Монография. М.: Издательский дом «Академия Естествознания», 2010. 303 с.
11. Савельева Н. Н. Развитие гуманитарной культуры студентов университета : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Омск, 2005. 22 с.
12. Тулупникова Т. Ю. Учёт национально-психологических особенностей иностранных студентов из стран Африки при обучении в вузах России. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.rusnauka.com/ESPR2006/Psihologia/5tulupnikova%20t.ju..doc.htm>
13. Шиянов Е. Н., Котова И. Б. Развитие личности в обучении : учеб. Пособие для студ. пед вузов. М.: М.: «Академия». 1999. 288 с.

References:

1. Azarova L. Ye., Ivanets' T. Yu. (2012) *Ukrains'ka mova dlia inozemnykh studentiv. Krainoznavstvo: Navchal'nyj posibnyk*. [Ukrainian language for foreign students. Country Studies: tutorial manual] Vinnytsia: VNTU. 132 s
2. Anan'ev B. G. (1980) *Izbrannye psihologicheskie trudy*: [Selected psychological works] V 2 t.. Pod red. A. A.Bodaleva i dr.. М.: Pedagogika. 288 s.

3. Arnol'dov A.I. (1992) *Chelovek v mire kul'tury*. [Man in the world of culture] M.: MGIK. 237 s.
4. Arsen'ev D. G., Zinkovskij A.V., Ivanova M. A. (2003) *Social'no-psihologicheskie i fiziologicheskie problemy adaptacii inostrannyh studentov*. [Socio-psychological and physiological problems of adaptation of foreign students]SPb.: Izd. SPbGPU. 160 s.
5. Humeniuk V. (2014) *Suchasni kontseptual'ni pidkhody do roboty z kerivnykamy ZNZ u systemi pisliadyplomnoi osvity* [Contemporary conceptual approaches to working with CEOs in postgraduate education]// Nova pedahohichna dumka. № 4. S. 11 – 16.
6. Zhehlova O. A. (2012) *Rozvytok humanitarnoi kul'tury studentiv vuzu v umovakh mezhpredmetnoj intehtratsii dystsyplin humanitarnoho tsyклу* [Development of the humanitarian culture of students of the university in conditions of inter-subject integration of disciplines of the humanitarian cycle] // Teoriia i praktyka osvity v suchasnomu sviti: materialy Mizhnar. nauch. konf. (SPb, liutyj 2012 roku). SPb .: Renome, S. 9-12.
7. Zapesockij, A. S. (2015) *Gumanitarnaja kul'tura kak osnova razvitija lichnosti i obshhestva* [Humanitarian culture as the basis for the development of the individual and society] «Gumanitarnaja kul'tura kak faktor preobrazovanija Rossii» : Mezhdunarodnye Lihachevskie nauchnye chtenija. 1997 g. Izbrannye doklady. [Elektronnyj resurs]. Rezhim dostupa: <http://www.lihachev.ru/chten/1997izbrannoe/5475/zapesotsky/> – 19.12.2015
8. Ziaziun I. A. (1996) *Humanistychna paradyhma v osviti* [Humanist paradigm in education] // Vyscha osvita v Ukraini: realii, tendentsii, perspektyvy rozvytku : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. K., Ch. 1. S. 8-12.
9. Kagan M. S. (1974) *Chelovecheskaja dejatel'nost'. Opyt sistemnogo analiza* [Human activity. Experience in system analysis]. M.: Politizdat, 238 s.
10. Pavlova L. V. (2010) *Razvitie gumanitarnoj kul'tury studentov vuza* [Development of humanitarian culture of university students]. Monografija. M.: Izdatel'skij dom «Akademija Estestvoznaniija», 303 s.
11. Savel'eva N. N. (2005) *Razvitie gumanitarnoj kul'tury studentov universiteta : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.08* [Development of the humanities culture of university students: author's abstract. dessert ... candidate of pedagogical sciences: 13.00.08]. Omsk, 22 s.
12. Tulupnikova T. Ju. (2006) *Uchjot nacional'no-psihologicheskikh osobennostej inostrannyh studentov iz stran Afriki pri obuchenii v vuzah Rossii*. [Accounting for the national-psychological characteristics of foreign students from African countries when studying at Russian universities] [Elektronnyj resurs: http://www.rusnauka.com/ESPR_2006/Psihologia/5_tulupnikova%20t.ju..doc.htm
13. Shijanov E. N., Kotova I. B. (1999) *Razvitie lichnosti v obuchenii : ucheb. Posobie dlja stud. ped vuzov*. [Personality Development in Education: Textbook. Allowance for stud. university pedagogy]M.: M.: «Akademija». 288 s.

Стаття надійшла до редколегії: 18.02.2018